

ТЕМАТА ЗА ПРИЯТЕЛСТВОТО И ОБЩУВАНЕТО¹⁾

Детелина Георгиева Христова

Професионална гимназия по туризъм „Алеко Константинов“ – Плевен

Резюме. В настоящия урок е представена темата за приятелството и общуването. Основните възприятия на юношеството през периода на детството се обосновават с темата за приятелството. В общуването чрез приятелството младите хора задоволяват една от основните си потребности – комуникацията с другите. Радостта и щастието, които юношите търсят, са немислими без другите. Урокът изяснява човешките ценности, нравствената култура и емоционалната интелигентност на юношеството като период.

Keywords: lesson; adolescence; friendship; communication; human values; emotional intelligence

*„Трябва да даваш, преди да получаваши, и да градиши,
преди да обитаваши.“*

Антоан дьо Сент-Екзюпери

1. Вид на урока: Комбиниран урок

2. Цели на урока

2.1. Образователна: учениците да усвоят знания за значението на общуването върху развитието на личността на ученика.

2.2. Възпитателна: усвояване на методи за самостоятелен анализ и оценка на приятелските групи, в които е член.

2.3. Развиващи: развитие на способностите на учениците за интелектуален труд.

3. Дидактически принципи

3.1. Принцип за научност: изисква информацията, давана от учителя, да бъде строго научна. Затова ще бъде използвана определена литература с конкретната терминология по темата.

3.2. Принцип на нагледност: този принцип изисква обогатяване и разширяване на сетивния опит на учениците. В урока ще бъдат използвани представяне на стихотворение и казус за приятелството и общуването.

3.3. Принцип за съзнателност и активност. Съзнателността изисква от учениците разбиране на учебното съдържание и наличието на положителна

мотивация за учене. Активността се проявява в стремежа им към ефективно овладяване на знанията и уменията и прилагането им на практика. По време на урока ще се опитам да реализирам по-лесно възприемане и разбиране на материала чрез кратко и просто формулиране на определенията и понятията в етапите на изложението. Активността и положителната мотивация ще се постигнат чрез задаването на точни и ясни въпроси и чрез активирането на предварителните им познания по темата и връзката им с техния житейски опит чрез създаване на положителна работна атмосфера в учебния час.

3.4. Принцип на системност и последователност. Според този принцип усвояването на знанията, уменията и навиците трябва да става в определена логическа връзка, в която водещо значение имат съществените признаци на предметите и явленията, разгледани като система. Затова ще се опитам да осъществя връзка с по-рано усвоени знания и други предмети чрез изложението на плана.

3.5. Принцип за достъпност и индивидуален подход. Изискванията са насочени към съответствие на съдържание, методи на обучение, възрастовите и интелектуалните особености на учениците с цел усвояване на знания и умения при нормално напрежение на силите. Това ще бъде реализирано чрез следните дидактически правила: да се върви от известното към неизвестното, от простото към сложното, от конкретното към абстрактното, съобразявайки се с работоспособността и равнището на знанията и уменията на учениците с техните индивидуални особености.

3.6. Принцип на трайност на знанията, уменията и навиците. Изразява се в способността за възпроизвеждане и прилагане в различни ситуации на същественото от изучения материал. Трайността на знанията ще осъществя чрез повторение на основните понятия под формата на упражнения и комбинация от методи на обучение – беседа, разказ и упражнения.

4. Дидактически методи

4.1. Изложение на учебния материал – методът е средство за съобщаване на информация, той изпълнява образователна и възпитателна цел. Основни моменти тук са езикът, стилът и техниката на изложение. Този метод ще бъде използван при разработването на новите знания в урока.

4.2. Беседа – същността на метода се свежда до отношението между въпросите и отговорите. Този метод ще използвам при актуализацията на минали знания, разработването и затвърдяването на новите знания.

4.3. Демонстрация – това е показ на обекти и дидактически материал, придружен с обяснения, и се използва както за нуждите на възприятието, така и за затвърдяване на учебния материал. Този метод ще бъде използван в хода на изложението и при затвърдяването на новите знания.

4.4. Проверка и оценка на знанията – този метод изпълнява целия комплекс от функции на обучението и възпитанието: от гносеологическата функция до

умението за самоконтрол. Тук ще бъде използван класическият метод – устна качествена оценка в заключителната част на урока при анализа на работата на класа, като цяло, и на отделни ученици.

5. Предварителна подготовка:

- 5.1. Научно-теоретична: учебник „Детска психология“, автор Р. Стаматов.
- 5.2. Методическа:
- 5.3. Материално-техническа: флип-чарт дъска.
- 5.4. Място на провеждане: ПГТ „Алеко Константинов“ – Плевен, X клас.

Ход на урока

1. Организационна част: поздрав към учениците, проверка на присъствашите, вписване на закъснели и отсъстващи в дневника (2 – 3 минути).

2. Актуализация на минали знания: (предходни уроци: „Любов и сексуалност“; преминаване към нов раздел – „Светът на връстниците“, припомняне на предния урок и по-важните моменти от него в диалогична форма).

Въпрос: Какво е пол? Полова структура на личността? От какво се определя? (биологични и психологични фактори). Кой са те – генетични, хормонални и мозъчни; психологични – вярвания, нагласи, самосъзнание, емоции?

Отговор: ...

Въпрос: Избройте типично женски и типично мъжки психологически характеристики. Какво е травестизъм? А транссексуализъм? Посочете разликата.

Отговор: ...

Въпрос: Какво представляват контрацептивите? Избройте различните видове.

Какво е сексуално насилие? Видове.

Отговор: ...

3. Мотивиране: Досега в часовете по детска психология сте се запознали с различни по значимост теми, които са от съществена важност за вашето психологическо и физическо съзряване. Днешната тема ще докосне всеки от вас, защото ще говорим за една от най-важните – приятелството и общуването.

4. Обявяване на темата заедно с целта

4.1. Тема: Приятелство и общуване.

4.2. Цели: Усвояване на знания за особеностите на общуването в юношеска възраст

5. Разработване на нови знания, възприемане на нов материал: използвани методи – разказ, беседа, дискусия.

Задачи на урока:

- ученикът трябва определи своето място в общността, в дадена група;
- да се разкрие влиянието, което групата на приятелите, връстниците може да окаже върху ученика;

- да се определи положителното и отрицателното въздействие на приятелите;
- да се изяснят основните предимства и недостатъци да бъдеш в група – компромисите и решенията, които ученикът трябва да вземе за себе си;
- да се разкрият основните черти на истинското приятелство;
- ученикът трябва да формира у себе си уменията да казва „Не“, когато правилата на групата се разминават с неговите ценности.

Основни понятия:

- приятелство;
- вербална и невербална комуникация;
- общуване;
- юношеска група;
- жестове, мимики.

План на темата

Приятелство и общуване

1. Приятелството
2. Приятелството като духовен избор
3. Разпадане на приятелствата – причини:
 - а) липса на заинтересованост от личността на другия;
 - б) неумение да изслушваме и разбираме другите.
4. Силата да можеш да казваш „Не“ – казус

Формулиране на новата тема и записване на заглавието на дъската.

Приятелство и общуване

1. Приятелството

Песен за приятелството

*Казва се приятел пръв.
Но защо е той такъв?
Затова, че пръв полита
в огъня да те спаси, пръв,
и без да се запита
прав ли си, или не си.
Пръв за теб леда пролазва,
пръв за теб пролива кръв.
Ето – затова се казва,
че приятелят е пръв!*

Валери Петров

На пръв поглед, какво по-лесно от това да говорим за приятелството и за приятелите. И все пак, нека днес да опитаме да определим що е то приятелство. Да го обясним с думи, да го конкретизираме в понятия – да опишем

този феномен в неговата колоритност, дълбочина и красота. Нека се опитаме да дадем определение за приятелството.

Според философа Бодлер „приятелството се корени в съществени съответствия в интелекта и темперамента“.

„Приятелството е най-висока степен на емоционална привързаност и близост в общуването.“

„Приятел“ – човек, свързан с друг човек с взаимна „доброжелателност и близост“.

И още една философска дефиниция: „Приятелите са просто хора, които взаимно се харесват и изпитват удоволствие да вършат определени неща заедно“.

Съществуват устойчиви различия в зависимост от пола: при мъжете приятелите са хора, с които се извършват съвместни дейности (напр. съвместно прекарване на свободното време), докато при жените това са тези, на които можеш да се довериш, от които можеш да получиш емоционална подкрепа.

Знаем, че приятелството е духовна връзка, търсене на близост със сроден Аз. Повечето от вас вече са се докоснали до истинското приятелство. Всички ние имаме приятели, на които можем да разчитаме, които са винаги до нас и ни разбират, мислят като нас, харесват същите неща като нас, имаме еднакви ценности и интереси.

В детството си хората изживяват най-безметежните и свободно-безотговорни мигове в своя живот. Неслучайно се казва, че едни от най-силните приятелства се завързват в детските и училищните години. Юношата, за разлика от детето вече не иска да остане в такъв непосредствен, полусъзнателен и импулсивен контакт с действителността. Обладан от свръхчувствителност и самовглъбеност, юношата болезнено осъзнава конфликтната противопоставеност между себе си и всичко останало.

Едно от най-хубавите неща, които може да ни се случат, е истинското приятелство. Понякога то ни сполетява неочаквано и спонтанно, друг път е резултат от дълго търсене на допирни точни и общи ценности с някой стар наш познат. Независимо от начина, по който сме стигнали до наш приятел, с него ние ставаме по-уверени, по-сигурни в себе си. Ставаме по-добри и удовлетворени от факта, че някой ни харесва, доверява ни се, сближава се именно с нас.

Приятелството ни извежда от самотата, кара ни да се чувстваме значими, сигурни, харесвани, търсени, неповторими.

Чрез приятелството човек разбира радостта от даването. Приятелството е израз на необходимостта на човека от близост с другия, от това да даваш и да получаваш. Щастието да си потребен, да можеш да споделяш часове от своя живот с другия и с това да го караш да се чувства добре.

Въпрос:

Какво бихте искали да дадете на своите приятели?

А какво бихте искали да вземете?

Защо според вас хората се стремят да имат приятели:

- страхуват се от самотата;
- забавно е да си сред приятели;
- да имаш приятели, е престижно;
- за да споделят с някого чувствата и мислите си;
- за да си правят услуги един на друг;
- за да са по-спокойни.

Когато си дете, за приятелството не се изискват особени усилия. Приятелите просто се появяват: в двора, на детската площадка или на игрището. Контактите са непосредствени, спонтанни, непринудени, необвързващи. Но човек пораста и за да се поддържа едно приятелство, се изискват други неща.

Например: общи интереси, взаимно доверие, ценности (система от единни разбирания за неща като добро, зло, приятелство и пр.). Ако човекът, с когото си запълваш времето, се разминава с теб по тези принципи, той просто няма как да ти стане достатъчно близък. И ако в момента няма с кого да го замениш, си готов на компромиси. Защото едно от най-неприятните неща е да останеш сам, когато имаш нужда от приятел.

Въпроси:

- Кой могат да бъдат приятелите?
- Могат ли да са приятели родителите на децата си; а учителите на учениците си?
- Възрастта, полът, общественият статус на човека прегради ли са за приятелството, за избора на приятел?
- Колко е тясно пространството на приятелството – за един или за двама или за повече?

Приятелството е **напълно доброволно** и не съществуват ясни правила кои могат да бъдат приятели и какво приятелите трябва да правят заедно.

Ценностите на приятелството са духовни, като взаимно зачитане и уважение, вяра и истина, взаимопомощ и като емоционална привързаност и близост в общуването.

В житейския път на човека и в развитието му като личност определена роля играят общностите, групите, в които той попада или сам си избира.

Как се печелят приятели? Нека се опитаме да анализираме този процес.

Привличане и сближаване. Кои са факторите, които лежат в основата на причините един човек да харесва друг? Навярно доста от вас разсъждават върху този въпрос и се чудят как да накарат момичето или момчето от съседния чин (съседния вход или къща, този, с когото се познават от вчера или от цяла вечност) да ги харесва повече или поне да скъсят дистанцията с него. Не забравяйте, че хората, към които се стремят, трябва да си заслужават усилията.

И така, от какво зависят привличането и харесването или стремежът за доближаване, за приемане и за включване в съвместна дейност с други хора?

– Привличането зависи от мястото, на което двама души се срещат или общуват помежду си.

– Харесването зависи от похвалите и услугите, които получаваме. С две думи, това е подкрепата, която очакваме.

– Хората харесват тези, с които си приличат. Но не толкова на външен вид, колкото по интереси, възгледи, потребности и пр.

– Хората харесват тези, които изглеждат добре.

– Хората харесват тези, които ги харесват. Оказва се, че е много по-важно да се стремим да разбираме другите (а не само да се вглеждаме в себе си) и да умеем да показваме, че ги харесваме, без да се притесняваме за „гордостта си“.

За да имаш приятели, научи се да бъдеш приятел. Това означава да се научите да говорите не само за своите интереси, а най-вече за общите. Да развиете уменията си да слушате, а не просто да чувате другите.

Харесайте се на себе си. Да се харесате на другите, е много важно, но много по-важно е да се харесате на самите себе си. Така ще придобиете онази увереност, която е нужна, за да имате приятели.

Бъдете себе си, а не се опитвайте да впечатлите другите на всяка цена.

Приятелството като духовен избор

Приятелството е **духовна връзка** и затова се нуждае от **непрестанно поддържане и одухотворяване**. Ние сме тези, които избират своите приятели. В приятелското общуване няма принуда и формалност. За разлика от семейството **приятелството не е природно обусловено**. Близостта между приятелите се основава на **свободния избор** на зрелия вече човек, който решава да обвърже живота си с други източници – равностойни на него самия.

Приятелската привързаност по своята същност е **неприродна**. Затова тя много лесно може да се разпадне. Да обичаш приятелите си, е много по-трудно, отколкото да обичаш родителите или децата си. Духовните връзки са крехки и лесно се разпадат, защото изискват от човека **да се освободи от егоизма си, да се смири и така да преодолее своята естествена егоцентричност**. В противен случай приятелството губи своя смисъл. Появят ли се лъжите, лицемерието, завистта и лошите помисли, приятелските взаимоотношения се опорочават и отмират.

Въпрос:

– Кои са причините, които най-често водят до разпадане на приятелствата? Степенувайте ги по важност.

– Разкажете за последното си разочарование в приятелските отношения?

– Възможно ли е да съществува истинско безкористно приятелство? – Кучето – най-добрият приятел на човека.

В юношеска възраст семейството, което в периода на детството е **основната социализираща среда**, сега минава на заден план. Родителите вече не

са основен източник на информация за света. Вие вече знаете „на теория“ за повечето житейски ценности – добро, зло, **приятелство**, любов, бъдеще и пр. Появява се нужда от някого, с когото да ги споделите и проиграте на практика. Това няма как да стане с възрастните, защото те най-често заемат покровителствена роля и за всичко имат готов отговор дори когато не са сигурни в това, което казват. Юношите не се нуждаят от съвети и напътствия, а от подкрепа и опит. Основната им среда за социализация става **групата на връстниците**. Проблемът е, че приятелите им са в същото положение – с много малко социален опит и умения за справяне. Възможно е дори тази група да е девиантна (т.е. противопоставяща се на общоприетите норми) и тогава, без дори да забележи, тийнейджърът да приеме техните дезадаптивни ценности и стил на поведение.

Група на връстниците. Общуването с връстниците по правило става в **група**, т.нар. група на връстниците. Чрез нея юношите създават дори своя „субкултура“, със своите правила и особености. Ето основните функции на този вид група.

– **Канал за информация.** Общуването с връстниците е свързано с получаването на информация, която по една или друга причина не може да се получи от възрастните (любовта и сексуалността, модата, музиката и пр.).

– **Източник на опит.** Общуването с връстниците е важен източник за натрупване на опит в отношенията с другите. В съвместните дейности, които понякога изглеждат на възрастните като губене на време, се развиват необходимите **умения за социално взаимодействие, за отстояване на своите права, за съчетаване на личните интереси с интересите на другите.**

– **Преживяване на емоциите.** Общуването с връстниците е носител и източник на емоционални преживявания. Солидарността, приятелството, уважението на равните по възраст и статус водят до развитие на чувство за автономия от възрастните и **групова принадлежност**. Удовлетворяването на потребността от принадлежност става именно в групата на връстниците. Там се търсят спонтанността, емоционалната топлина, спасение от скуката, признаване на собствената значимост.

– **Свободата в отношенията.** Групата дава възможност за общуване без намесата на възрастните. Свободното общуване в тази възраст е средство за проява на собственото „Аз“, за установяване на нови човешки контакти, в резултат на което постепенно се развива нещо интимно и изключително лично. **Принадлежността към дадена група повишава увереността в себе си и предоставя допълнителни възможности за самоутвърждаване.**

Защо се разпадат приятелствата?

Понякога заличаването на приятелството е породено от нашата липса на заинтересованост от личността на другия. Загрижени за собственото си бла-

гополучие, забравяме да се интересуваме от другия, от радостите, несгодите, които той преживява. Когато разказваме или мислим за своите емоционални преживявания, ние съсредоточаваме цялата си страст и енергия, а когато трябва да съпреживеем и разберем прежеждията на приятеля си, трудно намираме воля и мотиви за диалог и бързо се разсейваме. **Общувайки с приятелите си, ние научаваме много нови неща, развиваме и уменията да прощаваме. Истинските приятелства се крепят на добронамереността, безкористността и всеотдайността.**

Двете лица на приятелските взаимоотношения са **конфликтът и компромисът**. Конфликтът със себе си и конфликтът с другия Аз е реалният израз на различните ценностни системи. Компромисът е елемент на човешката култура. **Приятелството е съвместяване на моите и твоите принципи, в което се раждат нови такива.**

Силата да можеш да казваш „Не“

Прави като другите. Характерно явление за групите в тази възраст е и конформизмът. Отстоявайки своята независимост от възрастните, тийнейджърите често са доста некритични и дори зависими от мнението на групата и лидерите в нея. Желанието „да бъдеш като другите“, намира израз в облеклото, говора, позите, жестовите и пр.

Казус: Представете си, че всички приятели от Вашата компания са започнали да употребяват някакви наркотици (напр. хероин). Представете си, че дори вашият любим човек е взел решение да не се противопоставя на компанията.

Какво ще направите вие? Ще можете ли да се изправите сам срещу всички? Ще можете ли да преодолеете страха си от това, че вече няма да ви харесват?

А сега си представете, че само заради вашето несъгласие цялата компания започва да ви избягва. Ще имате ли сили да изоставите своите приятели? Какво трябва да ви сторят вашите „истински“ приятели, за да ги изоставите?

Не смятате ли, че много тийнейджъри започват да водят полов живот прекалено рано поради сходни причини:

- защото не могат да се противопоставят на мнението на мнозинството;
- и защото на всяка цена искат да бъдат харесвани.

Обобщение. Темата за приятелите и приятелството е неизчерпаема и вечна. Тя е и определяща в социализацията като процес, при който хората се научават да спазват и да съобразяват своите действия с общоприетите за дадена култура норми, за което основен механизъм е възпитанието.

Заклучение. Приятелството е божи дар, свързан с щастието на човека, то е едно от условията, притежаващи живота ни. Понякога за всички мъки, които сме изпитали, трябва да има и прошка. Прощаваме само толкова, доколкото обичаме. Приятелството представлява силата, която ни прави човечни. Поня-

кога е страшно ти да се чувстваш щастлив пред нещастieto на другите. Често е по-добре да не се забелязват обидите, отколкото да се отмъщава за тях. Когато старите хора казват: „Приятел в нужда се познава!“, те имат предвид не само факта, че когато се нуждаем от помощ, тъкмо приятелите откликват най-спонтанно. Приятелят е човек, когото срещаш веднъж в живота си, също като истинската любов.

Анализ на работата на класа като цяло и на отделни ученици. Оценяване и мотивиране на оценките.

Поставяне на задача за домашна работа. Спомнете си най-хубавия момент, преживян с вашия най-добър приятел. Какви чувства изпитахте? Опитайте се да ги опишете!

NOTES / БЕЛЕЖКИ

1. Авторът представя разработен урок по детска психология за X клас.

FOR THE FRIENDSHIP AND THE COMMUNICATION

Abstract. The text describes a lesson that presents the theme of friendship and communication. The main perceptions of adolescence during childhood are justified by the theme of friendship. In communicating through friendship young people meet one of their basic needs - communication with others. The joy and happiness that adolescents seek is unthinkable without the other. The lesson clarifies human values, moral culture and emotional intelligence of adolescence as a period.

✉ **Ms. Detelina Georgieva Hristova**

Vocational Education Teacher

“Aleko Konstantinov” Vocational School of Tourism

100, Storgozia Residence Area

Pleven, Bulgaria

E-mail: turteh@abv.bg